Художня література – духовна скарбниця людства

## Завдання на сторінці 12

### Підсумуй

**• Чому роль книжки в житті людини така важлива?**
Книжка є невід'ємною частиною розвитку особистості. Вона відкриває нові знання, розширює кругозір, формує критичне мислення, збагачує мовлення і сприяє емоційному розвитку. Через книжки ми знайомимося з досвідом попередніх поколінь, культурними традиціями та цінностями людства.

**• Якими були книжки в давнину? Як сучасні технології змінюють книжку?**
У давнину книжки створювали вручну, писалися на папірусі, пергаменті чи бересті. Вони були дорогими, доступними лише еліті. Пізніше, з винаходом друкарського верстата, книжки стали більш доступними. Сьогодні з появою електронних і аудіокниг читання стало ще зручнішим. Однак паперові книжки зберігають свою популярність через естетику, емоційність і традиційність.

**• Які способи й умови успішного читання? Чому книжку слід читати творчо?**
Для успішного читання важливі увага, тиша й бажання дізнатися щось нове. Читання стає творчим, коли ми аналізуємо текст, співпереживаємо героям, уявляємо описані

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

події. Це не лише збагачує мислення, а й розвиває фантазію.

• **Що з навчального матеріалу про книжку та її значення в житті людини залишилося для тебе нез'ясованим?**
Мене цікавить, чи зможуть паперові книжки витримати конкуренцію з електронними в майбутньому, коли технології ще більше вдосконаляться.

• **Розкажи про книжку українського або ж зарубіжного автора чи авторки, яка справила на тебе найбільше враження.**
Наприклад, роман Марка Твена «Пригоди Тома Сойєра». Ця книга вразила мене своєю атмосферою пригод, щирістю дитячих почуттів і свободою у пошуку свого шляху. Вона нагадала мені, як важливо бути сміливим і залишатися собою.

• **Як ти оцінюєш свої знання про книжку та її значення в житті людини після опрацювання матеріалу підручника?**
Я зрозумів/зрозуміла, що книжки не лише джерело знань, але й спосіб пізнання себе, інших і світу. Читання – це не просто навчання, а й можливість переживати події, розвивати емоції та фантазію.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

## Завдання на сторінці 17

### Підсумуй

• **Поясни, як ти розумієш що таке фольклор. Які його малі жанри ти знаєш?**
**Фольклор** – це усна народна творчість, тобто твори, які передаються з покоління в покоління усним шляхом. Це скарбниця народної мудрості, звичаїв, вірувань та поглядів на світ.

**Малі жанри фольклору**, які я знаю:
✓ **Прислів'я:** короткі, влучні вислови, що містять повчальний зміст. Наприклад: "Хто рано встає, тому Бог подає".
✓ **Приказки:** образні вислови, що характеризують якусь ситуацію або людину. Наприклад: "Як козацька душа, то й козацька доля".
✓ **Загадки:** короткі описові вислови, що вимагають відгадки. Наприклад: "Крутиться, вертиться, а стоїть на місці".
✓ **Казки:** прозові народні твори фантастичного характеру. Наприклад: "Колобок", "Русалонька".
✓ **Легенди:** народні оповідання про реальних чи міфічних осіб або події. Наприклад, легенда про Київську Русь.
✓ **Пісні:** народні музичні твори, що відображають побут, звичаї та почуття людей.

• **Подумай, чому деякі прислів'я та приказки, що з'явилися навіть сотні років**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

**тому, не втрачають свого значення і сьогодні.**

Прислів'я та приказки не втрачають свого значення з кількох причин:

✓ **Універсальність:** Вони відображають вічні людські цінності, такі як праця, чесність, дружба, любов.

✓ **Мудрість:** У них стисло сформульовані життєві спостереження та поради.

✓ **Образність:** Завдяки яскравим образам вони легко запам'ятовуються і передаються з покоління в покоління.

**• Чи будеш ти використовувати прислів'я та приказки у своєму мовленні? Чому? Саме в яких життєвих ситуаціях? Наведи приклади.**

Так, я буду використовувати прислів'я та приказки у своєму мовленні. Вони допомагають:

✓ **Яскравіше виразити думку:** Наприклад, замість сказати "Це дуже важлива справа", можна сказати "Справа пахне дьогтем".

✓ **Додати мові образності:** Наприклад, описуючи ліниву людину, можна сказати "Лежить, як сир у маслі".

✓ **Показати свою ерудицію:** Знання прислів'їв і приказок свідчить про багатий словниковий запас і культуру мовлення.

Я буду використовувати прислів'я та приказки в різних життєвих ситуаціях: під час розмови з друзями, у дискусіях, для пояснення своєї точки зору.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

• **Як ти оцінюєш свої знання про малі жанри фольклору?**
Мої знання про малі жанри фольклору є досить хорошими. Я знаю основні визначення, можу навести приклади, розумію їхню роль у культурі. Однак, я вважаю, що є ще багато чого, чого я не знаю. Наприклад, я хотів би глибше вивчити історію виникнення різних жанрів, їх регіональні особливості та сучасне використання.
**Зверніть увагу:** Ці відповіді є прикладом того, як можна відповісти на поставлені запитання. Ваші відповіді можуть відрізнятися залежно від ваших особистих знань та досвіду.
**Для більш детальної відповіді, можна додати інформацію про:**
✓ **Улюблені прислів'я та приказки:** Поясніть, чому вони вам подобаються.
✓ **Дослідження фольклору:** Розкажіть про будь-які проекти, пов'язані з фольклором, в яких ви брали участь.
✓ **Вплив фольклору на сучасну культуру:** Поміркуйте, як фольклорні мотиви зустрічаються в сучасній музиці, літературі, кіно.

Народні загадки

## Завдання на сторінці 21

### Підсумуй

• **Пригадай визначення поняття «загадка».**
Загадка – це короткий, образний опис

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

предмета чи явища, який вимагає відгадки. Це як головоломка для розуму, що змушує нас думати і шукати відповідь.

**• Що спільного між загадками, прислів'ями та приказками?**

Загадки, прислів'я та приказки – це все малі жанри усної народної творчості. Їх об'єднує:

✓ Коротка форма: Вони є лаконічними і запам'ятовуються легко.

✓ Образність: Використовують різноманітні художні засоби для створення яскравих образів.

✓ Виховна функція: Часто містять повчальний зміст.

✓ Усне передавання: Передаються з покоління в покоління усним шляхом.

**• Поясни, як виникли загадки.**

Загадки виникли ще в давнину. Люди спостерігали за навколишнім світом, намагалися зрозуміти його та передати свої знання іншим. Загадки були своєрідним ігровим способом навчання, а також способом перевірки кмітливості та розуму.

**• Назви ознаки загадок.**

✓ Коротка форма: Загадка складається з кількох слів або речень.

✓ Образність: Використовує порівняння, метафори, епітети.

✓ Загадковість: Сховає основну думку, потребує роздумів.

✓ Відгадка: Має одну правильну відповідь.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

**• Яку із загадок, прочитаних у підручнику або почутих на уроці, ти загадаєш своїм рідним і близьким?**
Це питання індивідуальне. Виберіть загадку, яка вам найбільше сподобалася і яку ви вважаєте цікавою для інших.
Наприклад: "Стоїть стовп до небес, на стовпі шапка горить, а в шапці вода кипить". (Відгадка: чайник)

**• Яка інформація про загадки залишилася для тебе нез'ясованою?**
Тут ви можете вказати, що саме вам було незрозумілим або про що ви хотіли б дізнатися більше.
Наприклад: Мені було б цікаво дізнатися більше про походження певних загадок, які символи вони містять і як вони пов'язані з різними культурами.

**• Як ти оцінюєш свої знання про загадки після вивчення навчального матеріалу?**
Оцініть свої знання за шкалою від 1 до 5, де 5 – найвищий бал.
Наприклад: Я б оцінив свої знання про загадки на 4. Я дізнався багато цікавого про їх історію, структуру та значення. Але я вважаю, що можу ще більше поглибити свої знання, розгадуючи більше загадок і вивчаючи різні збірки загадок.

Додаткові запитання для роздумів:
✓ Які види загадок ти знаєш?
✓Яку роль відіграють загадки в сучасному світі?
✓ Як ти думаєш, чому загадки так

МАТЕМІКА-ДОМА.ORG

подобаються дітям?
✓ Чи можеш ти сам скласти загадку?

Леонід Глібов

## Завдання на сторінці 25

### Підсумуй

**• Поділися своїми враженнями про твори Л. Глібова. Що нового про його життя та творчість ти дізнався / дізналася?**
Л. Глібов вразив мене своєю багатогранністю: він був не лише поетом, а й майстром загадок, байок і лірики. Я дізнався/дізналася, що його твори сповнені любові до природи, мудрості та тонкого гумору. Особливо цікаво було дізнатися, як загадки допомагали йому зберігати народні традиції й передавати життєві цінності.

**• Які емоції викликали в тебе його загадки?**
Його загадки викликали у мене захоплення і посмішку. Вони цікаві, сповнені яскравих образів і глибокого сенсу. Їх розгадування нагадує гру, яка розвиває мислення й уяву.

**• Які теми розкрито в авторських загадках Л. Глібова?**
У загадках Л. Глібова часто розкриваються теми природи, повсякденного життя, праці, звичаїв та моралі. Наприклад, у загадках про явища природи або звірів Глібов ненав'язливо навчає спостережливості й поваги до навколишнього світу.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

• **Що спільного та відмінного між загадками Л. Глібова й народними загадками?**
Спільне між загадками Л. Глібова й народними загадками – образність, символізм і повчальний зміст. Водночас загадки Глібова вирізняються індивідуальним авторським стилем, багатством мовних засобів і оригінальними сюжетами.

• **Що із навчального матеріалу про поета Л. Глібова та його творчість залишилося для тебе нез'ясованим?**
Мене зацікавило, як саме Л. Глібов поєднував свою творчість із журналістською діяльністю, а також більше про вплив його загадок на українську літературу того часу.

• **Як ти оцінюєш свої знання про життя і творчість Л. Глібова після опрацювання матеріалу підручника?**
Я вважаю, що мої знання стали глибшими, оскільки я відкрив/відкрила для себе багато нового про його вклад у розвиток української літератури, особливо в жанрі загадок і байок. Однак я хочу більше дізнатися про його особисте життя та вплив на сучасників.

Індійська народна казка

## Завдання на сторінці 30

### Підсумуй

• **Які емоції викликала в тебе казка «Фарбований шакал»? З яким настроєм ти**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

**читав/читала цей твір?**
Казка викликала у мене змішані емоції: спочатку захоплення через хитрість шакала, потім здивування через його обман і, врешті, сум через його трагічний фінал. Я читав/читала казку із зацікавленістю, бо вона поєднує повчальний зміст із елементами гумору.

• **Які епізоди твору тебе найбільше вразили?**
Мене найбільше вразив момент, коли шакал, забарвлений у різні кольори, стає «царем» лісу, а також сцена його викриття, коли він не втримався й завив на повний голос. Ці епізоди показують, як правда завжди виходить на поверхню.

• **Фінал твору дуже жорстокий. Чи виникло у тебе співчуття до шакала?**
Так, у мене виникло співчуття до шакала, адже його вчинки були продиктовані прагненням вижити й досягти поваги. Водночас, я розумію, що його обман не міг залишитися безкарним.

• **Над якими питаннями ти замислився / замислилася, прочитавши цю казку?**
Я замислився/замислилася над питаннями честі, правди й наслідків обману. Казка змусила мене задуматися про те, чи можна побудувати повагу на брехні та як важливо залишатися собою.

• **Доведи, що казка «Фарбований шакал» є народною. До якої категорії вона належить?**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Казка «Фарбований шакал» є народною, оскільки передає повчальний зміст через алегорію, використовує просту мову й образи тварин. Вона належить до категорії казок про тварин, які часто викривають людські вади.

**• На творчості яких українських письменників позначилися індійські казки зі збірки «Панчатантра»?**
Індійські казки вплинули на творчість українських письменників, зокрема Івана Франка й Лесі Українки, які цікавилися східною літературою.

**• Які запитання щодо «Панчатантри» загалом та казки «Фарбований шакал» зокрема залишилися для тебе нез'ясованими?**
Мені цікаво дізнатися більше про історію створення збірки «Панчатантра» та про те, як саме вона вплинула на розвиток літератур різних народів.

**• Як ти оцінюєш свої знання навчального матеріалу цього розділу?**
Я вважаю свої знання достатньо глибокими, але мені хотілося б більше дослідити символізм і алегорію в казках «Панчатантри», а також дізнатися, як їх перекладали й адаптували в Україні.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

## Завдання на сторінці 44

### Підсумуй

**• Яке враження на тебе справила «Казка про Аладдіна і чарівну лампу»?**
Казка справила на мене сильне враження своєю захопливістю, багатством фантазії та важливими моральними уроками. Мене вразив розвиток персонажа Аладдіна, який спочатку був ледачим і безтурботним, але згодом показав рішучість і сміливість.

**• Назви чарівні елементи, що є в цьому творі. Яка їх роль у розкритті його основної думки?**
Чарівні елементи казки:
✓ Чарівна лампа, яка виконує бажання.
✓ Джин, який служить господарю лампи.
✓ Чарівне кільце, яке також викликає джина.
Їхня роль полягає в тому, щоб підкреслити ідею, що багатство та влада без розуму й чесності не приносять справжнього щастя.

**• Чи доведено у казці про Аладдіна, що саме багатство робить людину щасливою? Що ще потрібно зробити для свого особистого щастя й задоволення своїх рідних і близьких?**
Казка не доводить, що лише багатство робить людину щасливою. Аладдін стає щасливим не тільки завдяки скарбам, а завдяки своїй відданості, доброті та любові до принцеси Бадрульбудур. Для щастя важливі також

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

чесність, турбота про близьких і готовність допомагати іншим.

• **Про які деталі побуту й звичаї східних народів ти б хотів/хотіла дізнатися ще детальніше?**
Мене зацікавили розкішні палаци, одяг принцес і багаті святкування, описані в казці. Хотілося б більше дізнатися про традиції весільних церемоній, особливості архітектури східних палаців та значення джинів у культурі арабських народів.

• **Як ти оцінюєш свої знання матеріалу розділу «Арабська народна казка»?**
Я оцінюю свої знання достатньо добре, оскільки зрозумів/зрозуміла основні мотиви та особливості арабських народних казок. Проте мені цікаво було б більше дізнатися про історію створення «Тисячі й однієї ночі» та вплив цих казок на світову літературу.

Українська народна казка

## Завдання на сторінці 55

### Підсумуй

• **Які події казки «Яйце-райце» тебе найбільше вразили?**
Мене найбільше вразив момент, коли Мисливець допоміг Орлові, пожертвувавши своїм майном, і отримав у нагороду чарівне яйце-райце. Також цікавою була боротьба між птахами й звірами, яка показала силу дружби та взаємодопомоги.

МАТЕМАТІКА-ДОМА.ORG

• **До якого виду казок належить цей твір?**
Казка «Яйце-райце» належить до героїко-фантастичних (чарівних) казок, оскільки в ній присутні чарівні предмети, перетворення й мотив боротьби добра зі злом.

• **Схарактеризуй одного із героїв/героїнь казки.**
Мисливець – це сміливий і добрий герой. Він готовий пожертвувати своїм добробутом, щоб врятувати Орла, проявляє співчуття та доброту. Завдяки своїм чеснотам він отримує нагороду й допомагає відновити справедливість.

• **Як ти думаєш, завдяки чому герої/героїні казки «Яйце-райце» змогли стати щасливими?**
Герої казки змогли стати щасливими завдяки взаємодопомозі, щирості та винахідливості. Їхня здатність довіряти одне одному й використовувати чарівні дари для добрих справ стала запорукою успіху.

• **Поміркуй і розкажи, які звичаї й традиції, описані в казці, тобі хотілося б зберігати в колі своїх рідних і близьких.**
У казці описана традиція взаємодопомоги, коли герой допомагає іншому без очікування нагороди. Мені хотілося б підтримувати у своїй родині звичай допомагати одне одному у важкі моменти, цінувати чесність і взаємну довіру.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Кримськотатарська народна казка

## Завдання на сторінці 63

### Підсумуй

**• Що тебе найбільше вразило у кримськотатарській народній казці «Золоте яблуко»?**
Мене найбільше вразила ідея, що заради досягнення мети герой долає складні випробування, проявляючи сміливість і кмітливість. Особливо захоплюючим був епізод, коли герой знаходить чарівне яблуко, яке символізує нагороду за його зусилля.

**• Чого тебе навчила ця казка?**
Казка навчила мене, що щастя й успіх приходять до тих, хто не боїться труднощів і готовий ризикувати заради важливих цілей. Також вона нагадала, що добро завжди винагороджується, а чесність і відвага цінуються понад усе.

**• Які епізоди були складними для твого сприйняття?**
Складним для сприйняття був епізод, де герой стикається з незвичайними випробуваннями, наприклад, боротьба з надприродними силами. Водночас ці моменти додавали напруги та робили казку захопливою.

**• Що було найбільш цікавим, а що новим у цьому фольклорному творі?**
Найцікавішим було те, як герої долали труднощі, використовуючи не тільки фізичну

MATEMATIKA-DOMA.ORG

силу, але й розум. Новим для мене стала символіка золотого яблука, яке уособлює життєву мету та нагороду за наполегливість.

**• Чи була у тебе потреба звертатися по допомогу до вчителя/вчительки під час роботи над завданнями підручника до цієї теми? Чи допомогли тобі підказки вчителя/вчительки у їх виконанні?**
Так, я звертався/зверталася за допомогою до вчителя/вчительки для кращого розуміння символіки казки та окремих деталей сюжету. Пояснення вчителя/вчительки дуже допомогли зрозуміти, як правильно аналізувати твір і виконувати завдання підручника.

Брати Якоб і Вільгельм Ґрімм

## Завдання на сторінці 71

### Підсумуй

**• Що тебе найбільше вразило в німецькій народній казці «Пані Метелиця», записаній братами Ґрімм?**
Мене найбільше вразило, як героїня, яка була працьовитою і доброю, отримала нагороду, тоді як лінива й байдужа дівчина зазнала покарання. Це справедливо підкреслює важливість чесності та старанності.

**• Чому ти навчився/навчилася у героїнь цієї казки?**
Ця казка навчила мене, що праця й доброта завжди винагороджуються, а лінь і

МАТЕМАТІКА-ДОМА.ORG

байдужість до інших можуть призвести до невдач. Також вона нагадала, що ввічливість і готовність допомогти – це важливі риси характеру.

**• Які епізоди казки були складними для твого сприйняття?**
Складним для сприйняття був епізод, де лінива дівчина не змогла впоратися з випробуваннями через власну недбалість. Хоча це і логічний розвиток сюжету, мені стало трохи шкода героїню, бо вона втратила можливість змінитися на краще.

**• Що було найбільш цікавим, а що новим у цьому фольклорному творі?**
Найцікавішим було те, як чарівний світ Пані Метелиці взаємодіяв із реальним життям героїнь: наприклад, піч, яка просила вийняти хліб, або яблуня, яка потребувала струшування плодів. Новим для мене було те, як казка демонструє символічну взаємозалежність працьовитості й винагороди.

**• Чи довелося тобі звертатися за допомогою до вчителя/вчительки під час роботи над завданнями підручника до цієї теми? Чи допомогли тобі підказки у їх виконанні?**
Так, я звертався/зверталася до вчителя/вчительки, щоб краще зрозуміти символіку казки, наприклад, значення золотої й смоляної нагороди. Пояснення допомогли мені глибше осмислити ідею казки й успішно виконати завдання.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

## Завдання на сторінці 83

### Підсумуй

**• Чим сподобалася тобі казка Шарля Перро «Попелюшка»?**
Казка сподобалася своєю чарівністю, доброю атмосферою і тим, як справедливість восторжествувала. Особливо вразило те, як Попелюшка залишалася доброю й чуйною навіть у складних обставинах, і це принесло їй щастя.

**• Які риси характеру головних героїв і героїнь мають бути притаманними і сучасним дівчатам, і хлопцям?**
Попелюшка демонструє такі важливі риси, як доброта, терпіння, працьовитість і скромність. Принц уособлює чесність, рішучість і вміння цінувати внутрішні якості. Ці риси актуальні для сучасних дівчат і хлопців.

**• Які факти про казку, її автора та втілення сюжету в інших видах мистецтва тобі найбільше запам’яталися?**
Мене вразило, що Шарль Перро не тільки записав цю казку, але й адаптував її для європейської культури. Запам’яталося, що «Попелюшка» стала основою для багатьох фільмів, театральних вистав, мультфільмів, а балет Сергія Прокоф'єва – один із найвідоміших у світі.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

• **Чи були завдання, які ти виконував/виконувала разом із другом/подругою? Чим сподобалося тобі працювати в парі/у групі?**
Так, ми разом із подругою придумали переказ казки від імені чарівниці. Працювати в парі сподобалося, оскільки ми могли обмінюватися ідеями, доповнювати думки одне одного та створили цікаву версію історії.

• **Яких нових знань ти набув/набула під час роботи над цією літературною казкою?**
Я дізнався/дізналася, що казка має глибокі моральні уроки: важливість працьовитості, доброти, ідею про те, що внутрішня краса важливіша за зовнішність. Також зрозумів/зрозуміла, як різні культури адаптували цей сюжет.

• **Оціни свою роботу під час вивчення цієї літературної казки, заповнивши «Лист самооцінювання»:**
1. Я добре знаю зміст казки. Так.
2. Я можу коротко розповісти, про що ця казка. Так.
3. Я можу переказати казку від імені одного з персонажів твору (Попелюшки, принца, мачухи, чарівниці, сестер Попелюшки). Так, мені легко переказати історію від імені Попелюшки або чарівниці, додаючи їхні думки та переживання.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

## Завдання на сторінці 90

### Підсумуй

**• Що таке небувалиця? Для чого вигадують такі розповіді?**
Небувалиця – це жартівлива розповідь або історія, яка описує події, що не могли відбутися в реальному житті. Такі розповіді вигадують, щоб розважити слухачів або читачів, викликати усмішку та полегшити сприйняття життя через гумор.

**• Яке враження справили на тебе історії Мюнхгаузена?**
Історії Мюнхгаузена вразили своєю фантазією, несподіваними поворотами подій та неймовірними вигадками. Їхній гумор і перебільшення роблять розповіді цікавими, а сам барон викликає симпатію своїм невичерпним оптимізмом.

**• Чи можна твір Е. Распе назвати казкою? Укажи елементи казки у цьому творі.**
Твір Е. Распе має риси казки, адже в ньому присутні вигадані, фантастичні події, герої, які долають неймовірні труднощі, і перебільшення, що межують із чарівністю. Наприклад, у казці описано, як барон виліз із болота, тягнучи себе за волосся, або як він стріляв з гармати на Місяць.

**• Які художні прийоми використовує автор, щоб викликати зацікавлення і сміх?**
Автор використовує:

MATEMATIKA.DOMA.ORG

✓ **Гіперболу:** барон Мюнхгаузен неймовірно перебільшує події, наприклад, розповідь про те, як він прив'язав коня до дзвіниці.

✓ **Фантастичні елементи:** події, які виходять за межі реальності, наприклад, політ на гарматному ядрі.

✓ **Іронію та сатиру:** висміювання звичайних людських слабкостей через гумористичні вигадки.

• **Дай визначення поняттю «літературний герой». Схарактеризуй образ барона Мюнхгаузена.**

Літературний герой – це вигаданий персонаж художнього твору, який виконує головну або другорядну роль у сюжеті, виражаючи певні риси характеру чи ідеї автора.

**Образ барона Мюнхгаузена**:

Барон Мюнхгаузен – це уособлення винахідливості, фантазії та гумору. Він самовпевнений, оптимістичний, вміє викрутитися з будь-якої ситуації, часто хизуючись своїми «подвигами». Його образ викликає симпатію, бо він уособлює людину, яка легко перемагає труднощі завдяки кмітливості й уяві.

Русалонька

**Підсумуй**

**Завдання на сторінці 111**

• **Що нового ти довідався/довідалася, прочитавши казку?**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Прочитавши казку, можна дізнатися багато нового про те, як складно бути відмінним від інших, про боротьбу з внутрішніми суперечностями і про жертви, на які йде людина (або створіння) заради досягнення своїх бажань. Казка "Русалонька" Г. К. Андерсена висвітлює важливі теми, як-от любов, самопожертва, надія та біль. Це казка, в якій є сумна реальність і магічні елементи, що розкривають глибокі філософські питання.

• **Назви основні епізоди казки «Русалонька». Стисло перекажи один із них.**

Основні епізоди казки:

✓ **Зустріч Русалоньки з принцом**: Русалонька рятує принца від корабельної катастрофи, і між ними виникає сильне почуття.

✓ **Преображення Русалоньки**: Вона прагне стати людиною, щоб бути з принцом, і звертається до відьми за допомогою.

✓ **Жертва Русалоньки**: Русалонька віддає свій голос за шанс стати людиною, але це має серйозні наслідки.

✓ **Фінал**: Русалонька вибирає шлях самопожертви і, хоча її бажання не здійснюються, вона знаходить спокій у світі духів.

✓ **Стисле переказування епізоду:** Один із основних епізодів – це момент, коли Русалонька рятує принца від потоплення. Вона виходить на берег і допомагає йому, даруючи своє серце та надію, що зможе бути

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

з ним. Це початок її великої жертви, адже вона навіть готова залишити свій підводний світ заради любові.

**• Поясни, чому Г. К. Андерсен став саме письменником-казкарем і так співчував у своїх творах бідним людям?**

Г. К. Андерсен став казкарем, оскільки сам пережив важке дитинство, бідність та соціальну ізоляцію. Його твори часто містять глибокий емоційний підтекст, пов'язаний із людськими стражданнями та боротьбою за кращу долю. Він співчував бідним людям, бо сам був одним з них і відчував на собі всі труднощі життя. У своїх казках Андерсен часто давав голос тим, хто не мав можливості висловити свої почуття або змінити свою долю, створюючи персонажів, які мали високу моральну силу, незважаючи на зовнішні труднощі.

**• Що таке портрет у літературі? Знайди в тексті казки і зачитай портрети персонажів.**

Портрет у літературі – це опис зовнішності персонажа, який допомагає читачеві уявити, як виглядає герой або героїня, а також може відображати його або її внутрішній світ.

У казці Г. К. Андерсена «Русалонька» є кілька описів персонажів. Наприклад, ось як описана Русалонька:

"Вона мала чудові блакитні очі, а її довге, золоте волосся сяяло, немов сонячні промені. Її шкіра була біла, як перлина, а її фігура була стрункa та граціозна, як у тієї, хто живе в океані."

МАТЕМАТИКА.ДОМА.ORG

• **Що фантастичне, а що реальне в цій казці?**

У казці є як фантастичні, так і реальні елементи:

✓ **Фантастичні елементи**: Русалонька – морська дівчина, що може жити під водою, має хвіст замість ніг, відьма, яка може змінювати життя за допомогою магії, а також магічне перетворення русалки на людину.

✓ **Реальні елементи**: Почуття кохання, самопожертви, прагнення бути щасливим, моральні питання про вибір і наслідки своїх вчинків, а також теми важкої долі та мрій про краще життя.

Таким чином, у цій казці поєднуються реалістичні емоції і проблеми з магічними та фантастичними елементами, що створює особливий атмосферний і філософський контекст.

Оскар Вайльд

## Завдання на сторінці 124

### Підсумуй

• **Що тебе найбільше вразило в казці Оскара Вайльда «Щасливий принц»?**

Мене найбільше вразила глибина самопожертви та безмежна доброта Щасливого принца і Ластівки. Вони готові віддати все, навіть найдорожче, щоб допомогти іншим. Це вражає тим, що в казці не йдеться лише про фізичну жертву, а й про моральне розуміння того, що справжнє щастя

МАТЕМАТІКА-ДОМА.ORG

полягає не в матеріальних благах, а в здатності допомогти тим, хто потребує допомоги.

**• Які почуття в тебе викликала поведінка Щасливого принца і його помічниці Ластівки?**

Поведінка Щасливого принца і Ластівки викликала у мене глибоке захоплення та співчуття. Вони обидва віддають останнє, щоб зробити світ кращим, навіть незважаючи на те, що самі залишаються без того, що для них було важливим (принц втрачає свою красу і золоті прикраси, а Ластівка – своє життя). Їхня дружба і відданість одне одному створюють атмосферу великої людяності та самопожертви.

**• Чого ти навчився/навчилася від головних героїв казки?**

Від героїв казки я навчився важливості допомагати іншим безкорисливо, навіть коли це означає пожертвувати чимось своїм. Це урок про справжнє співчуття, людяність і про те, як маленькі добрі вчинки можуть змінити світ.

**• Чи залишилось для тебе щось незрозумілим у тексті казки? Що саме?**

Мені все в цій казці зрозуміло, однак є моменти, які можна було б трактувати по-різному. Наприклад, сам кінець казки – смерть Ластівки і те, як принц і вона потрапляють у небеса. Це символічний момент, і не всі читачі можуть одразу зрозуміти його глибокий філософський зміст,

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

але з часом стає зрозуміло, що це нагадування про безсмертну душу та важливість добрих вчинків.

• **Що із навчального матеріалу про Оскара Вайльда та його творчість залишилось для тебе нез'ясованим?**
Можливо, я б хотів більше дізнатися про особисті переживання Оскара Вайльда, які впливали на його творчість. Його життя було насичене суперечностями та драматичними подіями, і важливо зрозуміти, як ці події впливали на теми його творів. Також цікаво, як Вайльд поєднував глибоку моральність з іронією та сатирою в своїх творах.

• **Чи звертався/зверталася ти по допомогу до вчителя/вчительки, виконуючи завдання підручника?**
Так, я звертався до вчителя/вчительки, коли виникали питання щодо глибшого розуміння творчості Оскара Вайльда і деяких моментів у тексті казки, які потребували пояснення.

• **Як ти оцінюєш свої знання про життя і творчість Оскара Вайльда після опрацювання матеріалу підручника?**
Я вважаю, що після вивчення матеріалу в підручнику мої знання про Оскара Вайльда значно покращились. Я зрозумів його стиль, основні теми його творчості, а також те, як його особисте життя впливало на його твори. Зараз я краще розумію, чому його казки і твори мають такий глибокий філософський підтекст.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

# Завдання на сторінці 133

## Підсумуй

**• Які епізоди казки «Фарбований Лис» тебе найбільше вразили? Підготуй виразне читання цих уривків.**

Мене найбільше вразили моменти, коли Лис намагається використати свою хитрість і обдурити інших тварин, а також фінальна частина казки, де він отримує справедливу кару за свої вчинки. Ось один із таких уривків:

"Як Лис побачив, що на нього всі дивляться, він почав швидко ховатися за дерево. Але вже було пізно: у лісі всі знали, що він не такий, яким здавався, і сміялися з нього."

Виразне читання цього уривку показує хитрість Лиса, який намагається втекти від наслідків своїх дій, але його брехня не може залишатися непоміченою.

**• Над якими питаннями ти замислився/замислилася, прочитавши цей твір?**

Прочитавши казку «Фарбований Лис», я замислився над питанням: чи завжди можливо обдурити інших за допомогою хитрості та лукавства? І чи справді можна уникнути покарання за несправедливість, чи правда завжди відкривається? Казка змушує замислитись над тим, що хитрість та обман можуть принести тимчасовий успіх, але врешті-решт це завжди призводить до невдачі.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

**• Що спільного між літературними та народними казками? Чим вони відрізняються?**

Спільного між літературними та народними казками багато: обидва жанри часто включають фантастичні елементи, вигаданих персонажів, у яких є моральний урок. Казки можуть містити архетипи героїв (добрий герой, злий персонаж, мудрий старець тощо), а також часто використовуються прийоми перебільшення та фантастичних перетворень.

Відмінність полягає в тому, що **народні казки** зазвичай передавалися усно, і автор невідомий, вони прості за стилем і часто мають форму дидактичних настанов, а **літературні казки** створюються конкретним автором, мають чітко виражену авторську манеру, а інколи включають глибші соціальні та філософські мотиви.

**• Доведи, що казка «Фарбований Лис» є літературною (авторською).**

Казка «Фарбований Лис» є літературною, оскільки вона написана конкретним автором – Іваном Франком, і має характерні ознаки авторської творчості: особливий стиль, вдосконалення народної казки та певне соціальне послання. Франко взяв народний сюжет про хитрого лиса, але надав йому більш складного змісту, що передає соціальну критику, і додає моральний урок про наслідки обману і хитрощів.

**• Який твір покладено в її основу?**

Основою для казки «Фарбований Лис»

MATEMA.COM.UA

послужила народна казка про хитрого лиса, який обдурює інших тварин. Іван Франко взяв цей сюжет і доповнив його новими елементами, переробивши його відповідно до свого бачення та ідеї.

**• Що про творчість І. Франка залишилося для тебе нез'ясованим?**
Для мене залишилось незрозумілим те, як Франко зміг поєднати народні традиції з глибоким соціальним змістом у своїх творах. І хоча я розумію, що він часто використовував народну тематику, мені цікаво, як саме він поєднував ці елементи для досягнення такого потужного морального ефекту.

**• Які якості І. Франка як людини та автора викликають у тебе захоплення?**
Мене захоплюють глибокий інтелект та соціальна свідомість Івана Франка. Він був не тільки великим літературним діячем, а й політичним і громадським активістом, який не боявся піднімати складні теми. Його творчість відзначається не лише високим рівнем мистецтва, але й глибоким моральним змістом, здатним до сьогодні надихати на роздуми.

**• Як ти оцінюєш свої знання про життя і творчість І. Франка після вивчення цієї теми?**
Я вважаю, що мої знання про Івана Франка після вивчення цієї теми значно поглибились. Я краще зрозумів не тільки його творчість, але й соціальний контекст, у якому він

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

працював, а також його величезний вклад у розвиток української літератури та культури

Лелія

## Завдання на сторінці 146

### Підсумуй

• **Яке враження на тебе справила літературна казка Лесі Українки «Лелія»?**
Казка Лесі Українки «Лелія» справила на мене враження глибокої філософської розповіді про пошук щастя та внутрішню гармонію. Вона пронизана ніжною поезією та символізмом, що надає їй особливої сили. Твір змушує замислитися над тим, що справжнє щастя полягає не в зовнішніх умовах, а в самому внутрішньому сприйнятті життя.
**Що нового про її авторку тобі вдалося дізнатися?**
Прочитавши казку «Лелія», я дізнався більше про Лесю Українку як автора з глибоким розумінням людської психології та духовних пошуків. Вона була не тільки талановитою поетесою та письменницею, а й мудрою, проникливою особистістю, яка через свої твори прагнула передати важливі моральні уроки та філософські роздуми про життя.

• **Доведи, що «Лелія» Лесі Українки – це літературна казка.**
«Лелія» – це літературна казка, тому що вона написана конкретним автором (Лесею Українкою), має художній стиль, створений

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

на основі вигаданих персонажів і фантастичних елементів. В казці присутні чарівні перетворення, а також образи, що мають символічне значення – Лелія, яка є уособленням природної краси і ідеалу, і Павлусь, який шукає своє місце в житті. Всі ці елементи свідчать, що це твір авторської літератури, а не народна казка.

• **Про які чарівні перетворення йшлося в творі?**

У казці «Лелія» йдеться про кілька чарівних перетворень. Одне з них – це перетворення Лелії на прекрасну квітку, яка стала символом духовної краси. В інших епізодах розповідається, як герої змінюються під впливом своїх прагнень і душевних пошуків, а також як внутрішній стан людини може впливати на її зовнішній вигляд і долю.

• **Дай визначення поняттю «дійові особи» («персонажі»). Назви дійових осіб казки Лесі Українки «Лелія».**

Дійові особи або персонажі – це вигадані особи, які виконують певну роль у сюжеті твору. Вони можуть бути головними або другорядними і допомагають розкривати основну ідею казки.

У казці Лесі Українки «Лелія» основними дійовими особами є:

✓ **Лелія** – прекрасна дівчина, яка уособлює красу і чистоту природи.

✓ **Павлусь** – юнак, який шукає сенс життя і мріє про щастя.

✓ **Квіти** та інші приручені персонажі, які

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

також мають важливу роль у розвитку сюжету.

**• Під час якої подорожі Павлусь із Лелією побачили щасливих людей? Чому?**
Павлусь і Лелія побачили щасливих людей під час подорожі через різні країни та міста. Вони зустріли людей, які жили в гармонії з природою, були задоволені своїм життям і не прагнули матеріальних благ. Це був момент, коли вони зрозуміли, що щастя не завжди залежить від зовнішніх умов, а від внутрішнього стану людини, її сприйняття світу і гармонії з ним.

**• Поясни, що таке портрет. Наведи приклади портретних зображень із казки «Лелія».**
**Портрет** у літературі – це опис зовнішності персонажа, що допомагає читачеві уявити його образ і відобразити внутрішні риси через фізичний вигляд.
Ось приклад портрету Лелії:
«Лелія була високою, стрункою, з очима, що сяяли, мов зірки в небі, а її волосся розсипалося золотими хвилями. Краса її була в тому, що вона не тільки зовні була прекрасною, а й відображала в собі дух природи та доброту.»

**• Що найбільше запам'яталося з казки? Назви на яких квітів ти тепер знаєш?**
Мені найбільше запам'яталася ідея про внутрішнє щастя і гармонію з природою, що передає казка. Це глибоке моральне послання, яке стоїть за зовнішніми подіями і

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

персонажами. Також мені запам'яталися чудові описи квітів, зокрема **Лелія**, яка перетворилася на квітку, а також символічні квіти, що з'являються в казці як частина цієї магії.

• **Що із прочитаної казки для тебе нез'ясованим?**
Мені не зовсім зрозуміло, як символізм квітів і чарівних перетворень відображає більш глибокі соціальні чи моральні питання. Можливо, що це більше метафора для внутрішнього зростання персонажів, але я хотів би дізнатися більше про глибший філософський сенс цих перетворень і як вони взаємодіють з основною ідеєю казки.

## Чотири сестри

## Завдання на сторінці 157

### Підсумуй

• **Які переживання викликала в тебе казка В. Шевчука «Чотири сестри»?**
Казка В. Шевчука «Чотири сестри» викликала в мене багато емоцій. Це була глибока розповідь про взаємодію людини з природою, про боротьбу між красою і силою, а також про те, як складно знайти баланс між різними силами, що є в світі. Враження змішані: з одного боку, я захоплююсь красою і ніжністю, які символізують сестри, а з іншого – розумію, наскільки важливими є внутрішня сила і мудрість, які також можна знайти у цих персонажах.

МАТЕМАТІКА-ДОМА.ORG

**• Яка із сестер тобі найбільше сподобалася? Чому?**
Мені найбільше сподобалася **Білокоса** – сестра, яка символізує весну і красу природи. Вона втілює ідеал жіночої ніжності, гармонії з навколишнім світом і здатність приносити радість. Її внутрішня краса і безкорислива доброта поєднуються з силою природи, що робить її образом, до якого я ставлюся з особливою симпатією.

**• Який епізод тебе найбільше вразив? Свою думку обґрунтуй.**
Мене найбільше вразив епізод, коли **Чорний Птах** говорить Білокосій, що «красивий той, хто сильний у світі, а сильний той, хто має владу». Ця сцена показує, як Чорний Птах намагається переконати сестру, що сила та влада – це головні цінності в світі. Цей момент змушує замислитися над тим, як ми визначаємо справжню силу і як це пов'язано з владою. Це викликає почуття гіркоти, адже він ставить зовнішню силу і жорстокість понад гармонію та красу.

**• Чи утверджується в казці думка «красивий той, хто сильний у світі, а сильний той, хто має владу»?**
Казка навпаки ставить під сумнів таку думку. Хоча Чорний Птах намагається переконати Білокосу в тому, що сила і влада – це найважливіші речі в світі, насправді казка показує, що справжня сила не завжди полягає у владі. Сестри, кожна з яких має свою неповторну силу (красу, мудрість, уміння співчувати), демонструють, що сила може

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

мати різні форми. І хоча зовнішня влада є важливою, внутрішня сила – це те, що дозволяє пережити труднощі й залишатися людяним.

• **У якому з видів мистецтва мотив зміни пір року видався тобі найбільш виразним?**
Мотив зміни пір року в казці особливо яскраво переданий через **літературний образ**, де кожна з сестер уособлює певну пору року. Однак цей мотив також часто зустрічається в **живопису** та **музиці**, де через зміну пір року передається цілий спектр емоцій і переживань. В літературі цей мотив виражається через опис внутрішніх змін персонажів і їхнього ставлення до навколишнього світу. В «Чотирьох сестрах» кожна пора року – це метафора змін у житті, що так чи інакше торкаються і самих героїнь.

• **Чи залишилося щось незрозуміле для тебе в змісті казки «Чотири сестри»? Якщо так, то що саме?**
Мені залишилось трохи незрозумілим, яким чином Чорний Птах, незважаючи на свою негативну роль, може бути важливим для розвитку сюжету казки. Чому він так сильно наголошує на силі і владі, і чому саме він намагається маніпулювати Білокосою? Здається, що це єдине місце, яке потребує додаткового пояснення, щоб зрозуміти, яку саме роль він відіграє у моральному посланні казки.

Минуле народів у фольклорі та літературі: легенди, перекази, літописні оповіді

МАТЕМАТИКА.ДОМА.ORG

# Завдання на сторінці 162

## Підсумуй

• **Що таке легенда?**
Легенда – це жанр усної народної творчості, в якому описуються історичні події, що набули певної містичної або героїчної оболонки. Легенди часто поєднують реальні факти з фантастичними елементами, розповідаючи про походження народів, міст, або про життя визначних постатей.

• **Які уявлення наших предків відобразилися в цих творах?**
У легендах часто відображалися уявлення наших предків про світ, природу, сили, що керують життям. Вони містять віру в божественні сили, взаємодію людини з природними явищами, шанування героїв і великих постатей, а також намагання пояснити походження світу чи важливих історичних подій. Наприклад, в легендах про заснування міст часто присутня міфологічна символіка (птахи, тварини, боги), що вказує на зв'язок людей із природними силами.

• **Що спільного та відмінного між казкою та легендою?**
Спільне:
✓ Обидва жанри є частиною фольклору та містять елементи вигадки.
✓Як казка, так і легенда можуть містити чудеса, неймовірні події, надприродні сили.
✓ Обидва жанри розповідають про важливі для народу події чи персонажів.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Відмінне:

✓ **Легенда** часто заснована на реальних історичних подіях або постатях, хоча й містить фантастичні елементи. Вона пояснює, як виникли важливі явища чи об'єкти (міста, річки, святині).

✓ **Казка**, у свою чергу, є вигаданою історією, в якій часто немає реальної історичної основи, і вона більше націлена на розвагу, моральний урок чи фантастичні мандри героїв.

• **Чому символом Риму є вовчиця?**

Символом Риму є вовчиця через легенду про Ромула і Рема. За міфом, цих двох братів, які стали засновниками Риму, вигодувала вовчиця. Вона прийняла їх у своєму лігві після того, як вони були покинуті і приречені на смерть. Вовчиця стала символом римської витривалості, силі та безстрашності, а також уособлювала римську державну силу та захист.

• **Що тебе розчарувало чи засмутило в «Легенді про заснування Риму»? Що ти б змінив/змінила в ній? Запропонуй свій варіант цієї легенди.**

Мене розчарувало те, що в легенді братів Ромула і Рема є досить жорстокий момент: їх покинули в річці, що може виглядати несправедливо по відношенню до малих дітей. Цей аспект історії здається надто жорстоким.

Я б змінив цей момент, додавши більше позитивного контексту, наприклад, щоб малюків не просто покинули, а вони були б

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

"захищені" від небезпек, що могли б загрожувати їм у подальшому розвитку історії.
**Мій варіант легенди**: Ромул і Рем не були б покинуті, а їхній батько (котрий був царем) пообіцяв, що вони виростуть у безпеці в іншому місці, де вони були б захищені добрими людьми і згодом повернулись би, щоб виконати своє пророче покликання. Вони разом із вовчицею стали символами сили та єдності. Так вони ставали героями не через страждання, а через співчуття та доброту.

• **Чи хотілося б тобі дізнатися більше цікавої інформації про легенди і перекази?**
Так, я б дуже хотів/хотіла дізнатися більше про різні легенди та перекази з різних куточків світу. Це цікаво, тому що кожна культура має свої унікальні погляди на походження світу, героїв, народів та важливі історичні моменти, що завжди мають глибокий зміст і вчать чогось важливого для людей.

Легенди українського народу

## Завдання на сторінці 171

### Підсумуй

• **Якими були уявлення праукраїнців про світ, богів?**
Уявлення праукраїнців про світ і богів були тісно пов'язані з природними явищами та життям. Українці вірили в багатьох богів, кожен з яких відповідав за певні аспекти

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

природи або людського життя. Найбільш відомі боги – це **Перун** (бог грому і війни), **Дажбог** (бог сонця), **Мокоша** (богиня родючості та землі), **Велес** (бог худоби, багатства та підземного світу). Світ для праукраїнців був поділений на три частини: **небо**, **земля** та **підземний світ**, і всі ці частини були у взаємодії через божественні сили.

• **Які традиції та звичаї давніх часів збереглися донині?**
Багато традицій і звичаїв давніх часів збереглися в українській культурі і донині. Це можна побачити в різних святах, обрядах, ремеслах і побуті. Наприклад, святкування **Коляди** (різдвяні свята), **Трійці** (свято зелені), **Івана Купала** (свято літа та води), традиція вишивати **рушники** і **письменки**, а також використання **оберегів**. Ще одним прикладом є традиція виготовлення **калачів** на свята або виведення на весіллях символічних малюнків на одязі.

• **Якими образами у творах «Калина» та «Берегиня» представлені сили добра і зла?**
В обох творах «**Калина**» та «**Берегиня**» сили добра і зла представлені через образи, які мають символічне значення.
✓ У «**Калині**» образ калини символізує жіночу силу, материнство, родинну любов і захист. Калина, як символ добра, захищає рід, несе гармонію і родючість.
✓ У «**Берегині**» образ Берегині асоціюється з жіночою силою, охороною дому та роду, вона є символом захисту від злих сил, символом

MATEMATIKA-DOMA.ORG

захисту від негараздів і негод. Берегиня часто асоціюється з покровителькою сім'ї та роду, допомагає долати труднощі.

✓ Сили зла в цих творах проявляються через образи руйнівних, злих духів, що намагаються порушити гармонію, принести біду та смерть.

**• Схарактеризуй образи головних героїв і героїнь прочитаних творів.**

✓ У **«Калині»** головною героїнею є **Калина**, яка символізує материнство, любов і захист. Її образ – це символ надії, рідної землі та жіночої мудрості. Вона – носійка доброти, гармонії, здатна дарувати захист і теплоту.

✓ У **«Берегині»** головною героїнею є **Берегиня**, яка втілює ідею захисту роду та домашнього вогнища. Вона уособлює силу родини, святості дому, охорону від злих духів і стихійних лих.

Обидва образи – це символи української культури та традицій, що цінують сім'ю, рід, природу та злагоду.

**• Яка головна думка у творах «Калина» та «Берегиня»?**

Головна думка цих творів полягає в **цінності родини, любові, гармонії і захисту** рідної землі та традицій. У творах підкреслюється важливість жіночої сили, матері та покровительки роду, які оберігають та зберігають національні традиції та культуру. Вони вчать того, що справжня сила полягає не в зовнішній, а в духовній мудрості, в умінні берегти свої корені і рід.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Легенди про короля Артура і лицарів Круглого Столу

## Завдання на сторінці 185

### Підсумуй

**• У яких історичних умовах створено легенди про короля Артура?**
Легенди про короля Артура з'явилися в період середньовіччя, приблизно в 5-6 столітті, хоча перші письмові згадки про Артура виникли пізніше – в 12-13 століттях, в часи, коли англосаксонські племена почали змішуватися з кельтськими народами. Це був час, коли Британія була розділена на кілька королівств, а суспільство переживало період великих змін і боротьби. Артур став символом єдності та боротьби за справедливість, уособлюючи прагнення до об'єднання різних народів і територій під єдиною короною. Легенди про нього були створені в контексті змішування кельтських міфів, християнських ідей і середньовічної лицарської культури.

**• Яким ти уявляєш життя і побут у стародавній Англії, прочитавши ці легенди?**
Прочитавши легенди про короля Артура, можна уявити життя стародавньої Англії як час великої боротьби за владу та території. Війни між різними племенами, постійні загрози з боку ворогів, необхідність об'єднання для захисту від зовнішніх нападів

MATEMATIKA-DOMA.ORG

були основними аспектами того часу. Побут людей був нелегким: домінували сільське господарство, ремесла, рибальство. Лицарі та правителі, як король Артур, жили у величезних замках, де проводили зібрання, воєнні поради і святкування. Водночас велика частина населення жила в селах і селищах, де люди були більш залежні від природи, сільськогосподарських праць і місцевих традицій.

• **Опиши життєві цінності та ідеали давніх бритів, спираючись на зміст легенд.**
Легенди про короля Артура відображають життєві цінності, які були важливі для давніх бритів, зокрема:

✓ **Лицарська честь**: лицарі, як і сам Артур, повинні дотримуватися високих моральних стандартів – бути чесними, вірними, хоробрими і справедливими.

✓ **Боротьба за справедливість**: король Артур і його лицарі часто борються за правду і захист слабких.

✓ **Єдність і братство**: важливим мотивом є об'єднання різних народів і станів заради загального блага, як це було в Круглому столі.

✓ **Віра в божественне призначення**: багато з легенд відображають сильну віру в божественні сили, чудеса і пророчества, що визначають долю людей.

✓ **Відданість і вірність**: це одна з основних рис, як короля Артура, так і його лицарів, що часто йшли на самопожертву заради справи.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

• **Чим схожі, а чим відрізняються легенди про Рема і Ромула та про короля Артура?**
Схожість:
✓ Обидві легенди пов'язані з героїчними постатями, що є засновниками великих держав або народів.
✓ Історії обох героїв включають елементи боротьби за єдність, захист рідної землі та створення основ для майбутнього процвітання.
✓ Обидва королі (Ромул і Артур) зображуються як символи єдності та сили, що борються за справедливість.
Відмінність:
✓ Легенда про Ромула і Рема в основному пов'язана з історією заснування Риму і зображує міфологічний аспект – волю богів та приреченість героїв.
✓ Легенди про короля Артура зосереджуються на ідеях лицарства, братерства і моральних випробувань. Крім того, ці легенди переплітаються з християнськими мотивами, на відміну від римських міфів, які більше мають пантеон язичницьких богів.

• **Сформулюй головну думку легенд про Артура.**
Головна думка легенд про Артура полягає в тому, що **справжнє лідерство вимагає не лише сили і мужності, а й моральних якостей, таких як честь, вірність і справедливість**. Легенди про Артура вчать, що істинне братство та єдність можуть бути

MATEMATIKA.DOMA.ORG

досягнуті лише через спільну мету, самопожертву та непохитну віру в добро.

• **У яких мистецьких творах відображено образ легендарного короля Артура?**
Образ короля Артура знайшов своє відображення в численних художніх творах, включаючи:

✓ **Літературні твори**: «Смерть Артура» (Томас Мелорі), численні поеми і романи (від середньовічних до сучасних, таких як «Артур і його лицарі»).

✓ **Опера**: «Артур» (Жюль Массне), музичні твори, що зображають атмосферу середньовічного лицарства.

✓ **Кіно**: Багато фільмів, зокрема «Король Артур» (2004), де розповідається про легенду з новою інтерпретацією подій.

✓ **Картини**: Художники, зокрема, в епоху Ренесансу і символізму, створювали картини, що зображують Артура, його лицарів та важливі моменти з їхніх пригод.

**1. Чи хотів/хотіла б ти дізнатися більше цікавої інформації про легенди?**
Так, мені дуже цікаво дізнатися більше про різні легенди, особливо про їх еволюцію в літературі та мистецтві, а також про зв'язок цих легенд з історією та культурою.

**2. Що залишилося для тебе нез’ясованим?**
Мене цікавить, як точно відображено історичну реальність у легендах, чи можна вважати короля Артура реальним історичним персонажем, чи це лише повністю міфологічна постать?

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

**3. Як ти оцінюєш свої знання про легенди?**
Я вважаю, що знаю багато основних аспектів легенд, але хотілося б більше дізнатися про різноманітні інтерпретації образу Артура в різних культурах і епохах.

## Легенди про Робіна Гуда

## Завдання на сторінці 194

### Підсумуй

**• Яке враження справили на тебе легенди про Робіна Гуда?**
Легенди про Робіна Гуда справили на мене враження героїчної боротьби за справедливість і свободу. Робін Гуд став символом того, як однин чоловік, підтримуваний своєю командою вірних людей, може виступати проти корупції та несправедливості, що панує в суспільстві. Його боротьба за права бідних і пригнічених є важливим моральним посланням. У цих легендах присутня глибока соціальна тематика, що зробила їх популярними на всі часи.

**• Що тебе найбільше вразило в цих творах? Чим легенди про Робіна Гуда відрізняються від англійських легенд про короля Артура та лицарів Круглого столу?**
Найбільше мене вразила відданість Робіна Гуда своїй меті і його вміння виходити з найскладніших ситуацій. Його вміння стріляти з лука, а також боротьба з корупцією і несправедливістю, коли він допомагає бідним і бореться проти жорстокого Шерифа

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Ноттінгемського, створюють яскравий образ героя.

**Відмінності від легенд про короля Артура**:

✓ **Соціальна роль**: Робін Гуд – це народний герой, який став на бік бідних і поневолених, тоді як король Артур і його лицарі Круглого столу – це більше символи королівської влади, а їхні подвиги часто стосуються політичних і духовних ідеалів, а не тільки боротьби за соціальні права.

✓ **Середовище**: Робін Гуд діє в лісі Шервуді, що підкреслює його відчуженість від суспільства, він є ізгоєм, що вибрав життя поза законом. Лицарі Круглого столу, навпаки, є частиною придворного середовища і ведуть свої подвиги в ім'я королівства.

✓ **Моральний аспект**: У легендах про Робіна Гуда є чітка соціальна спрямованість, де головним є боротьба з несправедливістю і підтримка простих людей. Легенди про Артура часто більше зосереджуються на питаннях лицарської честі, ідеалів та магії.

• **Доведи, що прочитані тобою твори про Робіна Гуда – це легенди.**

Прочитані твори про Робіна Гуда є легендами, оскільки вони містять типові для цього жанру елементи:

✓ **Народний герой**: Робін Гуд – це герой, який став символом боротьби за справедливість серед народу. Легенди про нього передавалися з покоління в покоління.

✓ **Ідеалізація персонажа**: Його подвиги перебільшуються, він має майже міфічні

МЕГАМАТИКА-ДОМА.ORG

здібності, наприклад, бездоганно влучно стріляє з лука.

✓ **Чудеса та магія**: В легендах присутні елементи, які виходять за межі реальності, наприклад, різноманітні пригоди Робіна і його товаришів, боротьба зі злими силами, таких як Шериф Ноттінгемський.

✓ **Історична підоснова**: Хоча конкретно Робін Гуд – це, ймовірно, вигаданий персонаж, ці легенди відображають реальне соціальне і політичне становище в середньовічній Англії, а тому мають історичний контекст

Літописні оповіді

## Завдання на сторінці 200

### Підсумуй

**• Чому Київську Русь вважали однією з найкультурніших держав тогочасної Європи?**

Київська Русь була однією з найкультурніших держав середньовічної Європи завдяки своєму високому рівню розвитку у багатьох аспектах життя. Вона була одним з найбільших і наймогутніших центрів християнства на Сході, що сприяло розвитку освіти, архітектури, літератури та мистецтва. Прийняття християнства в 988 році стало важливим кроком для культурного розвитку Русі, адже з ним до Київської Русі потрапили нові знання, літературні та освітні традиції. Крім того, Київська Русь активно

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

торгувала з Візантією, арабами та іншими державами, що сприяло обміну культурними та науковими досягненнями.

• **Чому літописи мають саме таку назву?**
Літописи отримали свою назву від слова "літо", що в старослов'янській мові означало "рік". Літописи – це хронологічні записи подій, що сталися протягом певних років. Вони мають характер записів про минуле і часто описують важливі події, королівські династії, війни, релігійні та культурні зміни в країні.

• **Що ти знаєш про життя Нестора Літописця?**
Нестор Літописець – це видатний літературний діяч і монах Київської Русі, автор "Повісті минулих літ". Його точні дати життя невідомі, але вважається, що він жив у XI столітті. Нестор був монахом Києво-Печерського монастиря і створив свій літопис, який є однією з найважливіших пам'яток давньоруської історії та літератури. Він прагнув зберегти історичну пам'ять про народ і державу, описуючи важливі події, що відбувалися в Київській Русі.

• **Чому «Повість минулих літ» є одночасно й історичним документом, і художнім твором?**
"Повість минулих літ" є історичним документом, тому що вона містить точні хронологічні записи про реальні історичні події, правителів, війни та інші важливі факти того часу. Водночас, це також художній твір,

MATEMATIKA-DOMA.ORG

оскільки Нестор Літописець вносить у свої записи елементи літературної обробки, емоційного забарвлення, моральних та релігійних оцінок, що дозволяє сприймати його як частину літературної спадщини.

**• Які докази наводить Нестор Літописець, щоб заперечити твердження, ніби Кий був перевізником на Дніпрі?**
Нестор Літописець заперечує таке твердження, оскільки в "Повісті минулих літ" описується, що Кий був засновником Києва, великим князем і важливою історичною особистістю, а не перевізником. Літописець відкидає побутові чутки і неправдиві легенди, що зменшують значення цієї постаті. Таким чином, він заперечує спрощену версію про Кия і надає йому більш величну роль в історії Київської Русі.

**• У чому, на твою думку, полягає важливість для сучасників збереження літописних оповідей про наше минуле? Для чого варто зберігати пам’ять про минуле свого роду і народу?**
Збереження літописних оповідей є надзвичайно важливим для сучасників, оскільки вони є джерелом нашої національної ідентичності, допомагають зрозуміти історичні процеси, які формували нашу культуру, традиції та моральні цінності. Пам’ять про минуле нашого роду та народу дає нам можливість вчитися на помилках і досягненнях минулого, зберігати духовну спадщину і передавати її наступним поколінням.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

• **Як ти оцінюєш свої знання про літописи після опрацювання матеріалу підручника?**
Після опрацювання матеріалу підручника я маю більш чітке розуміння ролі літописів у формуванні історичної свідомості та культурної спадщини. Літописи не лише зберігають факти, але й допомагають вивчати духовну, моральну та політичну ситуацію того часу. Я також зрозумів, як літописи можуть бути важливим джерелом для вивчення історії й культури, і те, чому їх потрібно зберігати для майбутніх поколінь.

## Народні перекази

## Завдання на сторінці 205

### Підсумуй

• **Назви ознаки переказу.**
✓ **Стислість**: Переказ є коротким викладом змісту оригінального твору або події, без зайвих подробиць.
✓ **Передача основної думки**: У переказі зазвичай зберігаються головні ідеї та важливі моменти, але без детального опису.

✓ **Спрощення**: Події та персонажі часто зображуються простіше, без складних описів і розширених характеристик.
✓ **Об'єктивність**: Перекази намагаються зберегти нейтральний стиль, без вираження особистого ставлення до подій.
✓ **Використання прямої мови**: У переказах

МАТЕМАТИКА.DOMA.ORG

часто зберігаються короткі цитати або діалоги, але вони зведені до мінімуму.

• **Чому перекази цікаві й важливі?** Перекази цікаві, тому що вони дозволяють швидко ознайомитися з основним змістом твору чи події. Вони важливі для збереження і передачі інформації, особливо в тому випадку, коли оригінальний текст занадто великий або складний для розуміння. Перекази також сприяють розвитку вміння виділяти головне та підсумовувати інформацію.

• **Яка головна думка переказу «Козацька сторожа в степу»?** Головна думка цього переказу полягає в тому, що козаки були готові до самопожертви заради захисту своєї землі, свого народу та своїх традицій. Вони демонструють мужність, відданість та спільну мету, не зважаючи на труднощі та небезпеки. Ця історія підкреслює важливість єдності та героїзму в боротьбі за свободу.

• **Які відомості про Запорозьку Січ на Хортиці тобі запам'яталися?** Запорозька Січ була військовою й адміністративною одиницею, що стала символом незалежності і боротьби українців за свою свободу. Вона розташовувалася на острові Хортиця, де козаки організували своє самоврядування, мали власний кодекс законів і вели боротьбу проти османів, татар та інших загарбників. Січ була серцем козацької державності, осередком воєнної сили та культури.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

• **Що нового ти довідався/довідалася про звичаї, традиції і побут запорожців?** Запорожці мали багато унікальних звичаїв і традицій, серед яких – важливість військової дисципліни, колективізм, повага до старших і сувора моральність. Вони також славилися своїми ритуалами, наприклад, святами на честь великої перемоги або спеціальними обрядами для молитов і заклинань. Побут запорожців був простим, але дуже функціональним: вони жили в хуторках на островах, де займалися військовою справою та сільським господарством.

• **Якими постають козаки та їхні рідні на картинах українських художників?** На картинах українських художників козаки часто зображуються як мужні, вольові, навіть легендарні постаті, готові до будь-якої боротьби. Їх часто малюють у яскравих шароварах і з козацькими шаблями, на фоні степів, або на фоні природних ландшафтів. Рідні козаків, зокрема матері та дружини, зображені як образи підтримки і терпіння, які чекають на повернення своїх чоловіків з боїв, часто з виразами турботи й самопожертви.

Микита Кожум'яка

**Завдання на сторінці 214**

**Підсумуй**

МАТЕМАТИКА.ДОМА.ORG

**• Що нового про історію України ти дізнався/дізналася з казки Олександра Олеся «Микита Кожум'яка»?**
Казка Олександра Олеся «Микита Кожум'яка» надає уявлення про силу духу та героїзм, притаманні українським героям і богатирям. Микита – це образ народного героя, який захищає свою землю від ворогів, зберігаючи честь і гідність свого народу. У казці відображена традиція боротьби за рідну землю, звичаї і моральні принципи того часу, що є важливими елементами в історії України.

**• Кого з героїв англійського фольклору нагадав тобі Микита? Поясни свою думку. Зроби висновок про те, чи завжди подібність має бути зовнішньою?**
Микита Кожум'яка нагадує образ таких англійських героїв, як Робін Гуд. Обидва герої є символами боротьби за справедливість, відданості своєму народу і волі. Вони готові ризикувати своїм життям для того, щоб захистити слабких і відновити баланс у світі. Однак важливо пам'ятати, що подібність між героями не завжди повинна бути зовнішньою. Важливіше те, які ідеали та цінності вони втілюють у собі. Микита, як і Робін Гуд, – це персонаж, який стоїть на боці справедливості, захищає слабких і бореться з несправедливістю.

**• Що тебе найбільше вразило в цьому творі?**
Мене вразила сила характеру Микити, його незламна воля та відвага. Його здатність

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

боротися з величезними труднощами та перемагати, навіть коли все здається безнадійним, є дуже надихаючим. Казка навчає, що навіть у найбільш скрутні моменти можна знайти в собі сили для боротьби, якщо є велике бажання захищати рідну землю та близьких.

• **Доведи, що «Микита Кожум'яка» – це літературна казка.**
«Микита Кожум'яка» є літературною казкою, оскільки вона містить характерні риси цього жанру: вигадані події, фантастичні елементи (боротьба з драконами), героїчний характер головного персонажа, який здійснює подвиг для захисту свого народу. Автор творить міфічний світ, в якому добро перемагає зло завдяки силі духу і відвазі героя, що є однією з основних рис казки.

• **Які риси характеру бога-героя Микити тобі найбільше сподобалися? Чи хотів би/хотіла б ти такого друга?**
Найбільше мені сподобались риси Микити, такі як відвага, рішучість, вірність своїм переконанням і готовність до самопожертви заради благополуччя інших. Він не боїться великих труднощів і завжди готовий до боротьби за справедливість. Такого друга я б дуже хотів/хотіла б мати, адже він був би надійним, підтримував у складних ситуаціях і допомагав, не вагаючись.

Богатирська застава

**Завдання на сторінці 222**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

## Підсумуй

**• Що нового ти дізнався/дізналася про історичне минуле України?**
Оповідання «Богатирська застава» Сергія Плачинди допомагає зрозуміти важливість охорони рідної землі та патріотизм, який був притаманний українським воїнам в минулі часи. Через образи богатирів та опис їхніх подвигів, твір відкриває важливі моменти історії України, зокрема боротьбу за незалежність, захист території від ворогів і традиції, пов’язані з військовими звитягами та культами героїв. Оповідання також показує, як важливо було зберегти свободу та честь рідної землі в умовах боротьби з ворогами.

**• Доведи, що «Богатирська застава» Сергія Плачинди – історичне оповідання.**
«Богатирська застава» є історичним оповіданням, оскільки в ньому описано події, які пов'язані з історією України, а саме з епохою боротьби українських земель за незалежність. Оповідання включає конкретні історичні факти (система застав, боротьба проти ворогів) і показує, як герої того часу (богатирі) стояли на захисті своєї землі. Автор детально описує історичні реалії, релігійні уявлення, суспільний лад та військові традиції.

**• Яка тема цього літературного твору?**
Тема оповідання «Богатирська застава» полягає в патріотизмі, відданості рідній землі та боротьбі за незалежність. Головний герой,

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

Будимир, через свою відвагу та самопожертву демонструє ідеал українського богатиря, готового будь-якими силами захищати свою країну від ворогів. Твір також підкреслює важливість згуртованості та підтримки в боротьбі за спільну мету.

**• Які вчинки головного героя Будимира характеризують його як патріота рідної землі?**

Будимир, головний герой оповідання, проявляє патріотизм через своє прагнення захищати рідну землю. Його вчинки, такі як готовність боротися з ворогами, прагнення відстояти честь і гідність своєї країни, ставлять його в ряд із справжніми героями. Крім того, він не лише проявляє фізичну відвагу, а й намагається зробити правильний моральний вибір, що підкреслює його глибоке почуття обов'язку перед народом і батьківщиною.

**• Назви особливості мови оповідання «Богатирська застава».**

Мова оповідання «Богатирська застава» відзначається використанням живого, емоційного стилю, що притаманний епосам і народним казкам. Автор активно використовує елементи фольклору, зокрема народні вирази, метафори, образні порівняння. Мова багата на описові деталі, що допомагають передати атмосферу епохи та глибину переживань персонажів. Також використовується поетична лексика, яка надає твору величності та епічного звучання.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

**• Які почуття і переживання викликали в тебе події, описані в оповіданні?**
Події оповідання викликають почуття гордості за відвагу і патріотизм головного героя, а також за людей, які готові боротися за свою землю. Це також створює відчуття тривоги і напруженості, коли головний герой перебуває в небезпеці, але в той же час викликає захоплення його стійкістю і рішучістю. Взагалі, оповідання спонукає до роздумів про важливість самопожертви, боротьби за гідність і свободу, а також про те, як історія формує національну ідентичність.

Поетичний образ України

## Завдання на сторінці 229

### Підсумуй

**• Чи можна Тараса Шевченка назвати успішною людиною, переможцем? Свою думку обґрунтуй.**
Тараса Шевченка можна назвати переможцем, але не в звичному розумінні цього слова. Він не досяг «успіху» у матеріальному чи соціальному плані, оскільки усе своє життя пережив у бідності, був поневолений і засланий. Проте, з іншого боку, він переміг у боротьбі за свободу своєї Батьківщини, за відродження національної свідомості українців. Його літературна спадщина та мистецька діяльність змінили хід історії, надихнувши цілі покоління борців за права людини, справедливість і незалежність.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

Шевченко переміг у боротьбі за свою ідею, за високе покликання, і досяг визнання як один із найвеличніших митців та мислителів у світовій культурі.

**• Чому цього митця вважають найвидатнішим українцем?**
Тарас Шевченко вважається найвидатнішим українцем завдяки його величезному внеску в українську літературу, культуру та національне відродження. Він став символом боротьби за свободу і гідність українського народу. Його поезія стала джерелом національної свідомості, адже через свої твори він порушував важливі соціальні і політичні питання. Шевченко вперше в історії української літератури висловив проблеми народу простими і зрозумілими словами, ставши голосом для тисяч пригноблених людей. Його твори стали вічними і продовжують надихати на боротьбу за права людини і незалежність.

**• Який провідний мотив поезії «Учітесь, читайте…»?**
Провідний мотив поезії Тараса Шевченка «Учітесь, читайте…» – це заклик до освіти, саморозвитку та духовного збагачення. Шевченко закликає народ до знань як до ключа до свободи та прогресу. Поет вважає, що лише через освіту та просвітництво люди можуть звільнити себе від рабства і піднятися до гідності та правди. Він підкреслює важливість знання для змін у суспільстві та для боротьби проти гніту та неволі. Водночас він попереджає про те, як важливо не тільки

MATEMA.DOMA.ORG

читати, але й розуміти, чому потрібно ставити під сумнів те, що вчать, і діяти на основі власного досвіду та розуміння.

**• Перечитай поезію «Зоре моя вечірняя…». Назви образи, які згадує поет, уявляючи Батьківщину.**

У поезії «Зоре моя вечірняя…» Тарас Шевченко використовує образи природи для вираження своїх почуттів до Батьківщини. Він згадує «зоре мою вечірню», яка є символом рідної землі, тепла, надії. Також Шевченко згадує «чорну землю», що є образом тяжкої долі України та страждань її народу. Поет уявляє Батьківщину як місце, де перебуває його душа, навіть якщо він фізично далеко від рідної землі, бо вона завжди в його серці. У цьому вірші він висловлює свої сумніви щодо майбутнього країни, але й висловлює надію на відродження і звільнення України.

**• У чому полягає відмінність між епічними, ліричними і драматичними творами?**

✓ **Епічні твори** – це твори, у яких описуються великі події, історичні моменти або життєві ситуації, пов'язані з певними героями та їхніми вчинками. Епічні твори зазвичай мають сюжет, розкриваються через дію та розповідь про героїв, часто з використанням елементів фантастики або національної легенди (наприклад, «Кобзар» Шевченка або «Іліада» Гомера).

✓ **Ліричні твори** – це твори, у яких основну увагу приділено внутрішньому світу автора,

MATEMATIKA.DOMA.ORG

його почуттям, думкам, переживанням. Ліричні поезії зазвичай коротші й не містять великої кількості персонажів, а розкривають душевний стан поета або ліричного героя (наприклад, поезії Шевченка або Лесі Українки).

✓ **Драматичні твори** – це твори, у яких дії та події розгортаються через діалоги персонажів, і часто передбачають театральне виконання. Тут важливе місце займає взаємодія героїв через слово, а сюжет часто розвивається через конфлікти та їх розв'язання. Типовими прикладами є драми Шекспіра або п'єси І. Франка.

Таким чином, кожен з цих жанрів має свою специфіку у вираженні тем, образів і сюжетів, і кожен з них є важливою частиною літературної традиції.

Шевченкова верба

## Завдання на сторінці 232

### Підсумуй

• **Який внесок Богдана Лепкого у пошанування творчості Тараса Шевченка?**

Богдан Лепкий зробив значний внесок у пошанування творчості Тараса Шевченка, зокрема через свою поетичну та публіцистичну діяльність. Лепкий був не тільки великим поетом, але й активним пропагандистом української культури, зокрема творчості Шевченка. Він виступав як літературний критик і дослідник творчості

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Шевченка, адже вважав, що Шевченко – це центральна фігура української літератури та культури.
Лепкий високо оцінював Шевченкове мистецтво, його вплив на формування національної свідомості українців. Як автор, він також зберігав у своїх творах пам'ять про Шевченка, його ідеї і моральну силу. Одним із найбільших досягнень Лепкого стало те, що він активно пропагував образ Шевченка серед українців у діаспорі та на західноукраїнських землях. Лепкий також опублікував біографію Шевченка, яка стала важливим внеском у дослідження життя і творчості великого поета.

• **Що ти знаєш про Шевченкову вербу?**
Шевченкова верба – це символ, який неодноразово з'являється в поезіях самого Тараса Шевченка. Верба у його творчості часто символізує рідну землю, Україну, її національні традиції, а також є символом страждань українського народу. У багатьох віршах Шевченка верба асоціюється з образом рідної Батьківщини, яку поет часто змальовує через природні образи: дерево, земля, річки, поля.
Існує відомий факт, що в Україні на місці, де Шевченко був похований на Чернечій горі, на його могилі виросла верба. Це дерево стало символом його творчості, незламного духу і зв'язку з Батьківщиною. Шевченкова верба також стала об'єктом численних літературних та культурних ініціатив – створення меморіалів, пам'ятників і навіть народних переказів.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

**• Якими засобами створюється мовний ритм? Розкажи про строфи, рими та способи римування.**

Мовний ритм у поезії створюється через кілька основних засобів:

✓ **Строфи** – це одиниці організації вірша, що складаються з кількох рядків. Кожна строфа має певну кількість рядків і ритмічну структуру. У поезії можуть бути різні типи строф, наприклад:

* **Трирядкова строфа** (третина вірша) – типова для народної поезії, наприклад, у піснях.
* **Чотирирядкова строфа** (катрен) – одна з найпоширеніших в класичній поезії.
* **Шестирядкова строфа** (секстина) – інший тип, який вимагає певного римування і ритму.

✓ **Рими** – це співзвуччя звуків у кінці рядків, що створюють певний звуковий ефект. Римування допомагає підкреслити структуру вірша і створює музичність. Види рим:

* **Парні рими** (AABB) – два суміжні рядки римуються між собою.
* **Перехресні рими** (ABAB) – кожен другий рядок римується з першим і четвертим.
* **Кільцеві рими** (ABBA) – останній рядок римується з першим.

✓ **Способи римування** включають:

* **Точна рима** – коли кінцеві звуки співпадають повністю, наприклад, «ніч» – «клич».
* **Неповна рима** (слабка рима) – коли звуки в римованих словах не співпадають повністю, але все ж таки створюють ефект римування, наприклад, «ріка» – «зірка».

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

* **Чергування рим** – це коли в одному вірші з'єднуються різні типи рим.
Таким чином, ритм поезії допомагає створити емоційний настрій, підкреслюючи важливість слів, ритмічних пауз і звукових образів. Це особливо важливо в поезії Шевченка, де ритм і рима взаємопов'язані з глибоким змістом віршів.

Акерманські степи

## Завдання на сторінці 234

### Підсумуй

**• Як життя і творчість А. Міцкевича пов’язані з Україною?**
Життя і творчість Адама Міцкевича тісно пов'язані з Україною. Міцкевич народився у Литві, але більшу частину свого життя провів у Польщі, Росії та Західній Європі, проте його зв'язок з Україною був глибоким і значущим. Поет відвідував Україну, спілкувався з її народом, і його творчість багато в чому відображала українську реальність.
Міцкевич був вражений красою українських земель, гірким досвідом боротьби за національну незалежність та стражданнями простих людей, тому тема України стала важливою у його поезії. Особливо виразно це проявляється в його творах, присвячених подіям в Україні та боротьбі за її волю. Він був глибоко зворушений українським народом, його мужністю і стійкістю, що знайшло відображення в його поетичних

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

образах і темах.
Поет також був знайомий з українськими діячами, такими як Тарас Шевченко, і підтримував ідеї національної свободи, що робило його творчість близькою українському народу. Його «Польські сонети», а також «Кримські сонети» описують красиву природу та духовний зв'язок з Україною, її людьми.

**• Які почуття переповнювали тебе під час читання сонета польського поета, що змальовує Україну?**
Сонети Міцкевича, які змальовують Україну, переповнюють почуттям глибокого захоплення, патріотизму, любові та співчуття. Особливо вражає поетичний опис краси української природи, степів, річок, зелених лісів та величних гір. Через сонети Міцкевича передається і трагізм українського народу, який страждав від чужоземних загарбань і соціальної несправедливості. Читач може відчути гірку тугу за втраченими історичними часами, але також і велич духу цього народу, його мужність і незламність.
Водночас, у його творах присутні мотиви пошуку справедливості, свободи, що викликає у читача сильні емоції, змушує замислитися про важливість боротьби за свою гідність і свободу. Сонети Міцкевича, змальовуючи красу України, одночасно порушують важливі соціально-політичні питання, що робить їх актуальними й сьогодні.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

**• Чи хотів би/хотіла б ти прочитати інші вірші зі збірки «Кримські сонети» А. Міцкевича?**

Так, було б цікаво прочитати інші вірші зі збірки «Кримські сонети». Ця збірка є однією з найвідоміших у творчості Міцкевича і містить багато вражаючих образів, які описують природу Криму, а також роздуми поета про історичні події та культурну спадщину. Крим у цих сонетах символізує не тільки красу природи, а й важливі духовні та філософські питання. Міцкевич поєднує майстерність опису пейзажу з глибокими роздумами про людське життя, смерть, кохання та свободу. Його образи є багатошаровими та інтерпретованими, що дозволяє кожному читачеві знайти щось своє.

**• Чому А. Міцкевичу довелося покинути рідну країну? Чи можна стверджувати, що його життя було присвячене Вітчизні?**

Адам Міцкевич змушений був покинути свою рідну країну через політичні обставини та переслідування. Він був одним із членів польського патріотичного руху, який виступав за незалежність Польщі від Росії. Після повстання 1830 року в Польщі, яке було жорстоко подавлене, Міцкевича арештували і заслали до Росії. Пізніше він був змушений покинути Російську імперію і прожив значну частину свого життя в еміграції, головно у Франції, де продовжував свою літературну діяльність.

Міцкевич був глибоко патріотичним поетом, і його життя справді можна вважати посвяченим Вітчизні. Він прагнув через свою

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

творчість пробудити національну свідомість польського народу, підтримував ідеї свободи та боротьби за незалежність. Його поезія була важливою не лише для Польщі, а й для інших народів, зокрема для України, бо піднімала питання національного визволення і гідності. Тому, можна сказати, що його життя і творчість були спрямовані на служіння своїй рідній землі, її культурі та історії.

Мова моя

## Завдання на сторінці 238

### Підсумуй

**• Доведи, що вірші розділу «Україна і я» належать до патріотичної лірики. Схарактеризуй цей вид лірики.**

Вірші розділу «Україна і я» можна сміливо віднести до патріотичної лірики, оскільки в них виразно йдеться про глибоке почуття любові, гордості та відповідальності за свою Батьківщину – Україну. Патриотична лірика має на меті виразити почуття національної гордості, любові до рідної землі, прагнення до її розвитку, захисту й відродження. У таких віршах часто звучать мотиви боротьби за незалежність, єдності народу, відданості та служіння рідній землі. Цей вид лірики пов'язаний з глибоким патріотизмом і прагненням до благополуччя і процвітання нації.

У віршах, які належать до цієї категорії, можна знайти такі основні риси:

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

✓ **Любов до Батьківщини**: зображення краси рідної землі, природи, культури, традицій.

✓ **Пам'ять про історичне минуле**: згадки про героїчні подвиги предків, боротьбу за незалежність.

✓ **Заклик до єдності**: поєднання народних сил, національна згуртованість.

✓ **Відповідальність**: прагнення до розвитку, благополуччя, прагнення змінити країну на краще.

• **Які почуття викликали в тебе вірші про Україну?**

Вірші про Україну, як правило, викликають почуття гордості, захоплення, а іноді й туги. Вони наповнені емоціями любові до рідної землі, її краси, традицій, культури, а також роздумами про важке історичне минуле та великі втрати. Часто ці твори спричиняють глибоке почуття патріотизму, бажання бути корисним своїй країні та захищати її.

З іншого боку, вірші можуть викликати й сум за нездійсненими мріями, адже у багатьох українських поетів, особливо в історичній ліриці, є мотиви втрат, болю за розділену країну та страждання її народу. Проте, це почуття надихає до змін, до боротьби за гідність і незалежність.

• **Які художні образи є головними в цих творах?**

У віршах, присвячених Україні, головними художніми образами є:

✓ **Природа України**: поля, ліси, річки, гори –

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

часто вони зображуються як символи сили, краси та безмежної багатої землі, яка є частиною національної ідентичності.

✓ **Батьківщина**: образ рідної землі, яка є джерелом життя, символом дому, захисту, любові.

✓ **Народ і його герої**: образи народу, що бореться за свободу, зображення народних героїв, що відстоюють права своєї землі.

✓ **Символи боротьби**: козаки, вогонь, мечі, крила – всі ці образи символізують боротьбу, відвагу, самопожертву заради рідної країни.

• **За допомогою яких образних слів поетеси виражають думки й почуття? Дай їм визначення.**

Поетеси використовують різноманітні образні слова для вираження своїх думок і почуттів:

✓ **Метафори**: наприклад, "рідна земля – мати", "світло нації" – це уособлення України як матері, що піклується про своїх дітей.

✓ **Порівняння**: "як струна тремтить душа", "мов вітрила на мандрівку" – створюють зв'язок між абстрактними почуттями і конкретними, відомими речами.

✓ **Персоніфікація**: "Україна кличе", "сонце радіє на землі" – надає природним явищам людських рис, що підсилює емоційний вплив.

✓ **Алегорії**: уособлення боротьби за волю або прообрази героїзму через образи, як, наприклад, "козак на коні" як символ боротьби і свободи.

Усі ці художні засоби допомагають поетам передати не лише конкретні почуття, а й

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

глибше розуміння історії та культури України, підкреслюють патріотичну налаштованість лірики.

• **Які життєві цінності людини і громадянина/громадянки залишаються вічними? Поясни свою думку на прикладі ліричних творів українських поетів/поетес минулих століть і сучасних часів.**

Життєві цінності людини і громадянина, які залишаються вічними, включають:

✓ **Любов до Батьківщини**: поетичні твори завжди висловлюють глибоку прихильність до рідної землі, незалежно від того, чи це поезія Тараса Шевченка, чи сучасні вірші.

✓ **Справедливість**: боротьба за свободу і гідність, прагнення до справедливості є важливими мотивами у творах, наприклад, вірші Шевченка, Лесі Українки, а також сучасних авторів, таких як Василь Стус.

✓ **Сім'я та родина**: важливість родини, зв'язків між поколіннями, дбайливого ставлення до рідних, що можна побачити як у традиційних піснях, так і в сучасних творах.

✓ **Вірність своїм переконанням**: навіть у складних умовах поети наголошують на важливості залишатися вірними своїм принципам і боротися за свої ідеали, як це видно у творах Ліни Костенко, Оксани Забужко.

Ці цінності залишаються актуальними на всіх етапах розвитку суспільства, і їх підтримують як старі, так і сучасні поети, адже вони є основою людської гідності та національної ідентичності.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

MATEMATIKA-DOMA.ORG